

**Vytautas Magnus University
Faculty of Social Sciences**

II International scientific conference

**MODERNIZATION OF THE EDUCATIONAL SYSTEM:
WORLD TRENDS AND NATIONAL PECULIARITIES**

February 22th, 2019

**Kaunas,
Lithuania
2019**

II International scientific conference «Modernization of the educational system: world trends and national peculiarities» : Conference proceedings, February 22th, 2019. Kaunas: Izdevniecība «Baltija Publishing», 596 pages.

ORGANISING COMMITTEE

Juozas Augutis, Dr. Hab., Professor, Rector, Vytautas Magnus University, Lithuania;

Greta Brazaityte, Associate Professor, International relations coordinator, Vytautas Magnus University, Lithuania;

Dariusz Tulavecz`ky`, Prof., Dr Hab. of Social Sciences, University of John Paul II, Krakov, Poland;

Sonya Borisova Ilieva, Prof., Dr. Hab., editor-in-chief of Socio-Brains journal, Konstantin Preslavsky University of Shumen, Bulgaria;

Tereza Giza, Dr hab., Professor, Head of Department of Social Pedagogy and Resocialization of the Holy Cross University, Kielce, Poland;

Iryna Shaposhnykova, Associate Professor, Dr. of Social Sciences, Dean of Faculty of Psychology and Sociology, Kherson State University, Ukraine;

Kostiantyn Shaposhnykov, Professor, Dr. of Economics, Head of Black Sea Research Institute of Economy and Innovation, Ukraine;

Nino Turabelidze, Professor, Dr. of Social Sciences, Dean of Faculty of Humanities, Sulikhan-Saba Orbeliani Teaching University (SABAUNI), Georgia.

Each author is responsible for content and formation of his/her materials.

The reference is mandatory in case of republishing or citation.

Волкова К. С. Формування професійної мобільності майбутніх соціальних працівників: компетентнісний підхід	426
Галіченко М. В., Поліщук І. Є. Філософсько-методологічна підготовка здобувачів вищої освіти в українському університеті: реальний стан і перспективи	429
Денисюк Ж. З. Проблеми інформаційної безпеки в контексті розвитку інформаційної освіти суспільства	431
Джаман Т. В. До питання щодо фахової підготовки майбутніх учителів початкової школи до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти	434
Довгопола К. С. Основні принципи побудови програм раннього втручання у роботі з дітьми з важкими порушеннями зору	437
Ємчик О. Г. Актуальні проблеми вивчення педагогічної компаративістики та порівняльної педагогіки.....	440
Коржова Т. В. Специфіка PR-освіти в вищій школі: адекватність освітніх моделей завданням і викликам галузі	443
Коршун Т. В. Проблеми практичної підготовки соціальних працівників до роботи в закладах паліативної допомоги	446
Kurenkova A. V. Special features of play activity of preschool children with mental development disorder	449
Лимар Ю. М. Підготовка майбутніх вихователів дітей дошкільного віку до використання спостереження як методу науково-педагогічного дослідження	452
Луцько К. В., Мартинчук О. В. Сенсорні чинники когнітивного розвитку дітей з особливими освітніми потребами.....	455
Невмержицька О. В. До визначення категорії «цінність»: міждисциплінарний контекст	458
Пагута М. В. Тенденції розвитку професійної освіти в сучасних умовах	461

Луцько К. В.,

*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри спеціальної психології, корекційної та інклюзивної освіти
Київський університет імені Бориса Грінченка*

Мартинчук О. В.,

*кандидат педагогічних наук,
завідувач кафедри спеціальної психології, корекційної та інклюзивної освіти
Київський університет імені Бориса Грінченка
м. Київ, Україна*

СЕНСОРНІ ЧИННИКИ КОГНІТИВНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Засвоєння змісту навчального предмета дитиною з особливими освітніми потребами (ООП), демонстрація нею своєї компетентності у засвоєному змісті навчального предмета в сучасній педагогіці не вважається пріоритетним, оскільки веде до значних затрат часу, зусиль педагога і дитини і не забезпечує механізмів її самовдосконалення, саморозвитку (Г.С. Костюк, С.Д. Максименко).

Для того, щоб забезпечити ефективність процесу навчання дитини з ООП, враховуючи її швидку стомлюваність, проблеми зі сприйманням та розумінням матеріалу, важливо зрозуміти особливості інструментальної сторони когнітивної організації самого учня.

Учень вирішує ті чи інші задачі з допомогою різних інструментів, як зовнішніх в їх безпосередньому фізичному вигляді (предмети-знаряддя праці, машини, навчальні прилади тощо), але і внутрішніх, у які входять структури обробки і перетворення інформації (когнітивні механізми, особливості сприймання, пам'яті, уваги, мовленнєвого розвитку, інші психічні процеси).

Відомо, що у кожної людини (дитини) внутрішні інструменти – це індивідуальний набір, який вона використовує з різною ефективністю при вирішенні широкого кола задач. Завдання дорослих – виявити найбільш активні інструменти, якими володіє конкретна дитина, спертись на них при розвитку іншого інструментарію і забезпечити технології їхнього гармонійного функціонування в ансамблі її пізнавальної діяльності. Такий підхід може забезпечити максимальний розвиток інтелектуальних, мовленнєвих спроможностей, які доступні конкретній дитині з врахуванням симптоматики та глибини порушень.

З погляду когнітивної педагогіки важливо оцінювати не тільки змістовий бік навчання, його інформаційну основу, але й те, як дитина набуває і використовує інструменти пізнання для досягнення своєї мети.

Стоїть задача оцінки можливостей інструментів пізнання з точки зору доступності їх використання дитиною, забезпечення її розвитку і

саморозвитку. У цьому контексті необхідно з'ясувати сильні сторони дитини, повноцінність функціонування певних сенсорних систем і їх використання у навчальному процесі, провідний спосіб сприймання у дитини.

Наприклад, якщо у дитини з порушенням слуху провідним вродженим способом сприймання є слух, то і технології забезпечення її розвитку спрямовані не тільки на розвиток слухової функції, але і на інтенсивний розвиток менш функціонального зорового сприймання, на формування у неї здатності концентрувати погляд на об'єкті сприймання (зокрема на артикуляції при сприйманні усного мовлення), на розвитку зорово-тактильного сприймання предметів довкілля. Приклади, які ми спостерігали на практиці, свідчать про труднощі, з якими вона зустрічається у навчальному процесі. Адже слухове сприймання утруднене, а зосередити зорове сприймання без відповідного навчання є проблематичним. Іноді педагоги таких дітей оцінюють неадекватно, приписуючи їм інтелектуальні порушення.

Подібна проблема характерна і для дітей з порушенням зорової функції. Відомо, що у більшості людей (дітей) провідним (вродженим) способом сприймання є зоровий. Це стосується і дітей з порушеннями зорової функції. Саме тому такі діти, у яких вродженим провідним способом сприймання є зоровий, потребують інтенсивного розвитку компенсаторного слухового сприймання із застосуванням спеціальних методик, які розроблені зі знанням законів акустики, особливостей сприймання й обробки усної інформації, у суміжних галузях, зокрема у сурдопедагогіці.

Стосовно дітей із мовленнєвими порушеннями можна спостерігати їх своєрідну поведінку в залежності від провідного способу сприймання. Наприклад, у дітей з провідним зоровим способом сприймання спостерігаються значні труднощі при корекції порушень фонетико-фонематичного сприймання, з написанням диктантів. Такі діти більш вразливі при виправленні їх помилок, не справляються з елементарними завданнями, які потрібно виконувати з активним використанням слуху. Діти з провідним зоровим способом сприймання не завжди дослухаються до мовлення дорослих, погано сприймають на слух інструкції до виконання роботи, погано запам'ятовують зміст прочитаного вголос учителем чи товаришем. Така поведінка дитини свідчить про потребу у спеціальній роботі з розвитку її слухової уваги, слухової пам'яті, оскільки її фізіологічний слух відповідає нормотиповим показникам. У дітей з провідним слуховим способом сприймання частіше спостерігаються труднощі з оволодіння графічних зображень, з концентрацією зорового сприймання, розвитку зорової пам'яті.

Наведені приклади свідчать про необхідність з'ясування не тільки, якими інструментами користується сама дитина з ООП, але і того, який інструментарій пізнання, саморозвитку доцільно розвивати у неї, спираючись на її можливості, залежно від глибини і характеру порушення.

У сучасній науці система корекції розробляється в руслі інтеграції нейрофізіологічного, психофізіологічного і психолого-педагогічного напрямів. Це зумовлено відповідністю міжморфофункціональних змін дозрівання мозку, формуванням нейрофізіологічних механізмів перцептивно-когнітивних процесів і психологічними закономірностями когнітивного розвитку. Когнітивний розвиток неможливий без перцептивного, пов'язаного з формуванням сприймання, а відтак і пам'яті, уяви, мислення і мовлення дитини. Перцептивний розвиток ґрунтується на механізмах випереджаючого відображення (за П.К. Анохіним). Це формування здатності до цілісного і детального відображення об'єктів і ситуацій, що безпосередньо впливають на органи чуття, тобто полісенсорно.

Вирішення цих проблем і забезпечення розвитку дитини можливе при злагодженій роботі міждисциплінарної команди. Опора на сильні сторони особистості дитини з ООП є важливим принципом у забезпеченні її когнітивного розвитку. Наприклад, у дитини порушений фонетико-фонематичний слух, а фахівець починає роботу з формування у дитини тих слухових образів, які вона сприймає з труднощами, таким чином віддаляючи успіх, стимулюючи підвищену стомлюваність, невпевненість у власних досягненнях тощо. Якщо ж логопед пропонує звуки, слова зі звуками, які дитина сприймає добре, він формує надійне підґрунтя для ефективної подальшої роботи: дитина відчуває успіх, стає впевненішою, а головне – вона усвідомлює, що у неї є основа, на яку вона далі буде спиратись.

У дитини з порушенням зору варто використовувати її можливості розвитку загальної грубої та дрібної моторики, у тому числі і артикуляційної, слухової уваги, слухової пам'яті на основі засвоєння складоритму віршів, інших мовленнєвих зразків. Має значення формування всіх сенсорних систем, до яких відноситься зорове, слухове, тактильне сприймання. Перетворення сенсорних відчуттів, сенсорної інформації у знання можливе у процесі діяльності і на основі діяльності, що забезпечує формування механізмів пізнання і саморозвитку.